

STM 1938

Musikaliska Akademiens lånebibliotek

Ett 150-årsminne

Av A. Wiberg

© Denna text får ej mångfaldigas eller ytterligare publiceras utan tillstånd från författaren.

Upphovsrätten till de enskilda artiklarna ägs av resp. författare och Svenska samfundet för musikforskning. Enligt svensk lagstiftning är alla slags citat tillåtna inom ramen för en vetenskaplig eller kritisk framställning utan att upphovsrättsinnehavaren behöver tillfrågas. Det är också tillåtet att göra en kopia av enskilda artiklar för personligt bruk. Däremot är det inte tillåtet att kopiera hela databasen.

MUSIKALISKA AKADEMIENS LÅNEBIBLIOTEK

ETT 150-ÅRS MINNE

AV A. WIBERG (Stockholm)

År 1788 startades i Stockholm ett originellt företag i och med det då grundade musikaliska lånebibliotekets inrättande. Möjligt är, att utländska förebilder givit impulsen till biblioteket, men vida sannolikare är, att det varit de vid denna tid i full utveckling och blomstring varande lånebiblioteken för böcker, som påverkat initiativtagaren. Särskilt synes Swederi bibliotek, eller Stockholms lånebibliotek, som det också kallades, ha varit en av de närmaste förebilderna. Detta framgår bland annat därav, att flera av de grundläggande bestämmelserna — säkerheter, låneavgifter etc. — för musikbiblioteket blevo i huvudsak kopierade efter dem, som tillämpats av Swederus alltsedan 1784. Swederi bibliotek stod också vid denna tid på höjdpunkten av sin utveckling och hade helt och fullt karaktären av ett stadsbibliotek.¹ Vad som med godt resultat kunnat ske med böcker, det borde lika så väl kunna företagas med nothäften, om man satte som sitt mål att åstadkomma en allmännare musikalisk bildning. I motiveringen till bibliotekets grundande angavs också detta som det nya bibliotekets syfte.

Lånebibliotekets uppkomst och historia synes icke hittills ha blivit föremål för någon närmare historisk undersökning. Julius Rabe omnämner visserligen inrättningen i sin artikel om musikerfamiljen Berwald i Biografiskt Lexikon,² men dels nämnes den endast i förbigående och dels tillskrives där bibliotekets grundande Frans Berwalds fader, kammarmusikern Christian Friedrich Georg Berwald (1740—1825). Denna sistnämnda uppgift är emellertid icke riktig. Lånebibliotekets grundare synes nämligen ha varit den nämndes halvbro-

¹ Jfr Wiberg, A., Stockholms första stadsbibliotek. Biblioteksbladet 1938, sid. 101 ff.

² Biografiskt Lexikon, Bd IV, Stockholm 1924 s. v. Berwald.

der, violinisten i hovkapellet, Georg Johan Abraham Berwald. Åtminstone är det denne, som utåt stått som initiativtagare och ledare och som undertecknat uppropen och meddelandena till allmänheten. Då saken sålunda ännu icke blivit helt utredd, torde ett närmare klarläggande nu inför 150-årsminnet äga ett visst allmänt intresse.

Georg Johan Abraham Berwald, som var född den ²⁹/₆ 1758, kom till Sverige redan 1782, tydligen hitlockad av den högkonjunktur på det musikaliska området, som här rådde under Gustaf III:s regering. Sedan han börjat som fagottist i hovkapellet, tillhörde han detta som violinist under åren 1783—1800. Efter sistnämnda år företog han flera utländska resor och hamnade — sedan han råkat i strid med musikledningen i Stockholm — slutligen i S:t Petersburg, där han sedan 1803 var bosatt till sin död den ²⁷/₁ 1825. Till Sverige var han dock fortfarande knuten med många band, främst genom sonen, den bekante kapellmästaren Johan Fredrik Berwald.¹

Ehuru han sålunda var en främling i vårt land, dröjde det icke länge, förrän Georg Johan Abraham Berwald sökte göra en insats för den svenska allmänhetens, främst huvudstadsbornas, uppfostran i musikaliskt hänseende. I ett i dagspressen infört upprop till allmänheten år 1788 framhöll han, vilket utmärkt hjälpmedel i fråga om allmänhetens musikaliska uppfostran ett lånebibliotek för musikalien skulle vara, varförutom han också framkastade en plan till en dylik inrättning och inbjöd till deltagande.² Detta upprop, som hittills icke synes ha blivit uppmärksammat i svensk musikhistoria, är mycket klarläggande och upplysande för det tillämnade bibliotekets uppgifter och avsedda verksamhet. Det var av följande lydelse:

Då tilgången af goda Musicalier och de bättre Mästares Compositioner onekeligen mest bidrager til den goda smakens tilväxt i den wackra Musicaliska wettenskapen, tyckes anskaffandet af större samlingar wara nödwändigt för dess Ålskare och Idkare; men då äfwen sådane Samlingar af utifrån forskrefne dyrbare Noter, medfört ansenlige omkostningar, som ej orätt skulle kunna anses för ofruktbara Capitaler, hwilket afskräckt de förmögnare och aldeles undandragit de mindre förmögna Amateurer och Ynglingar den förmån at af goda Arbeten i Musiquen winna färdighet, Execution och mera städad smak; har undertecknad, som redan äger et wackert förråd af Musicalier, dels at befordra et så godt ändamål, medelst lättad tilgång emot obetydelig kostnad, dels ock til upmuntran och förmån för Kongl. Musicaliska Academiens (under hwilkens beskydd denna Inrättning kommer at

¹ Jfr Olallo Morales, Franz Berwald. Förfäderna: Sv. Tidskr. f. Musikkforsk. III, 1921, sid. 52 ff.

² Dagligt Allehanda N:o 252, Tisdag den 28 October 1788.

göras) Elever, ansedt för skyldighet och nöje, at wara respective Musik-älskare til tjenst med öpnandet af et Musicaliskt Läne-Bibliotheque hwarwid, då wilkoren för hwar och en blifwa så förmånlige, jag smickrar mig med hopp at blifwa encouragerad genom et tilräckeligt antal Subscribenter, i synnerhet då afsigten ej är at winna, utan endast at gagna.

Af Catalogen N:o 1, hwaraf en stor del så fort möjligt är skall dubb- och trippleras, kan walet af de Auctorer som genast äro at tilgå, inhämtas.

Til nästkommande Wår, skall Samlingen Completerras med nyare och efter smaken lämpade Arbeten, utgörande Catalogen N:o 2, och om Subscriptions-Summan tillåter (ty på mödan hafwes ej afseende) ytterligare altsammans ökas, hwartil det äfwen torde bidraga, om någon ägare af et eller annat godt och icke allmänt Wårk, behagade mig sådant til afskrift lämna, emot samma förmån eller erhållande af et lika stort Wårk af min Samling til låns utan afgift.

Subscriptionen sker til en början på 2:ne år emot Fyra Riksdaler specie, hwaraf en genast erlægges, En i nästkommande April, En i October 1789 och En i April månad 1790.

Emot denne erlagde Summa äga Subscribenterne rättighet, at utan pant uttaga 3:ne Piecer i hwarje månad och dem antingen en månad behålla samt efter behag låta afskrifwa, eller ock efter 14 dagar åter ombyta. För dubbel Subscription erhålles dubbla förmåner i anseende til tid och Piecer.

De af respective Music-älskare, som icke wilja Subscribera på så lång tid, tillåtas Subscribera månads-wis på lika antal Piecer, då pant af Wårkets värde inlämnas och 16 ss. erlægges för hwarje månad.

Til utlåning och ombyte äro 2:ne dagar i hwarje vecka, neml. Onsdagar och Lördagar distinerade, förmiddagen från kl. 9 til 12 och eftermiddagen från 4 til 6. Hwarjämte om på en afton något Musicaliskt Sällskap åstundar en eller flere Piecer, skola de äfwen i Original eller Afskrifter stå til tjenst emot pant och 4 ss. för hwarje Wårk, hwilket dagen därpå til Bibliothequet återlämnas: För sådan utlåning hålles Bibliothequet öppet alla eftermiddagar från kl. 4 til 6.

Hwarje Simphonie, Solo-Concert eller Arie räknas särskildt för en Piece, af det öfrige räknas 3 à 4 Sonater på hwarje Piece.

Härwid förbehålles likwäl, at om de utlånta Exemplaren göras defecte, sönderrifwa eller så smutsas, at de blifwa otydliga, låntagaren då förbinder sig det skadade Exemplaret för åsatt pris tilhandla, sedan en afskrift om så behöfwes på min bekostnad blifwit tagen för Bibliothequets räkning.

Skulle någon af Subscribenterna åstunda Afskrifter, antingen af hela Wårk eller wissa Sonater, åtager jag mig därom besörja, med försäkran om billigt pris och correct Copiering. Äfwensom om något Wårk åskas, som icke finnes på Catalogen, skall sådant så fort möjligt är anskaffas.

Nyttan af denna lilla Inrättning är för synbar at här behöfwä widlöftig detaille; om det blott considereras at man för 4 R:daler äger en tilgängelig Samling af flere Hundrade R:dalers värde, lærer sådant

blifwa et talande skäl för min afsigt och den möda, som därwid altid skall wara ospard.

Prenumeration på detta Läne-Bibliotheque emottages genast på Engelska Källaren wid Riddarhus-Torget och hos underteknad, boende uti Huset N:o 22 wid Regeringsgatan nästäfwanför Källaren 3 Remmare 2:ne trappor up, på hwilka ställen Catalogen öfwer Musique-förrådet för alla Instrumenter jämte Harp- och Zitter-saker, kan beses.

Dagen då med utlåningen börjas, och då tryckte Cataloger för 2 ss. stycket försäljas, skall med det första i Tidningarné annonseras.

Stockholm den 27 October 1788.

G. J. A. Berwald
Kgl. Cammar-Musicus.

Som synes är uppropet undertecknat av Georg Johan Abraham Berwald. Så är, som vi få se, även fallet med flera av de i det följande återgivna meddelandena från åren 1788—1790. Detta förhållande torde vara avgörande för frågan, vem som varit bibliotekets grundare och ledare. Denne har icke, såsom Biografiskt Lexikon uppgiver, varit Christian Friedrich Georg Berwald utan ovanstående uppsats undertecknare.

Under de närmaste åren kan man följa det nystartade bibliotekets verksamhet i de notiser om densamma, som Berwald lämnat i de dagliga tidningarna. Redan den 15. december, sedan biblioteket sålunda varit i verksamhet under c:a en och en halv månad, införde han följande oundertecknade meddelande i Dagligt Allehanda.¹

Som en del af resp. Subscribenterne på det Musicaliske Läne-Bibliotheket ännu icke uttagit någre Musicalier och förmodeligen ej obserwerat den sednare Annoncen om Bibliothekets öpnande; så får jag härmedelst äran gifwa tillkänna, at början med utlåningen skedde sistledne November och fortfar på de i Dagligt Allehanda för den 28 October utsatte dagar i hwarje vecka. Et Utdrag af den i nämnde Dagblad stående underrättelse om Läne-Bibliothekets inrättning, är tryckt framför Cathalogen N:o 1, hwilken wäl redan varit utgången, men är nu å nyo uplagd och säljes hos mig på Engelska Källaren för 2 ss. Exemplaret häftad. Och då en och annan i Orterne boende Musik-älskare skrifteligen yttradt åstundan at Subscribera, har jag äfwen trodt mig skyldig avertera, at i brist af Commissionair til Noternes uttagande och ombyte, åtager jag mig, efter i Bref erhållen anmodan, därom besörja, med förbehåll at Orten ej är längre aflägsen, än det utlånte Exemplaret kan Post-wägen eller med resande til Bibliotheket innom en Månad från utlånings-dagen hinna återkomma, och at omkostningarne af postporto och transporten, blifwa för Låntagarens räkning.

¹ Dagligt Allehanda N:o 293, Måndag den 15 December 1788.

Den här lämnade uppgiften, att även musikälskare ute i »Orterne» kunde få vara med och njuta fördelarna av låneinrättningen, är av stort intresse, dels visar den, huru man tänkt vidga sin folkpedagogiska verksamhet, dels kopieras också härutinnan den liknande verksamhet, som boklånebiblioteken redan förut på detta sätt bedrivit, och slutligen visar uppgiften, att den tryckta katalogen föregicks av en tryckt »plan» för inrättningen,¹ huru bunden Berwald varit av föregångarnas exempel, ty Swederi lånbiblioteks kataloger inleddes just av en dylik »plan», vilken innehöll de grundläggande bestämmelserna och villkoren för bibliotekets begagnande.

Nära två månader senare kommer ett nytt meddelande från Berwald. Han har redan nu hunnit göra den erfarenhet, som väl de flesta lånbibliotek både förr och senare gjort, nämligen att det visserligen går lätt att låna ut men att det är långt svårare att få tillbaka det utlånade inom rimlig tid. Meddelandet var av följande lydelse:²

Hos dem af Respective Subscribenterne på det af undertecknad inrättade Musicaliske Låne-Bibliotheket, som nu på 2:ne Månader icke gjordt ombyte af de uttagne Piecerne, anhålles at sådant ju förr dess häldre måtte ske; emedan en del af desse Musicalier varit så begärlige, at Exemplaren, oaktadt quadruplerade, icke varit tillräckelige at betjena alla, som dem åstundat; och i händelse de icke af Resp. nu warande innehafware skulle wara afskrefne, skola de efter någon tid åter stå til tjenst at af Bibliotheket utlånas: detta är så myckét nödwändigare, som man önskar och wil bjuda til at så mycket möjligheten tillåter, göra hwar och en af Resp. Subscribenternes åstundan et nöje. — Cathalogen N:o 2 blifwer nu snart tryckt, och utdelas gratis til de Resp. Subscribenterne, som köpt den förre eller N:o 1, hwarom framdeles ytterligare i dessa Blad skall averteras. Subscription emottages på wanlige ställen, neml. på Engelske Källaren och hos undertecknad i Huset N:o 22 wid Regeringsgatan nästäfwanföre Källaren tre Remmare 2:ne trappor up.

Stockholm den 4 Febr. 1789.

G. J. A. Berwald.

Trots anmaningen till låntagarna, att noggrannare iakttaga lånebestämmelserna, synas de dock icke ha låtit rätta sig i någon högre grad: De svårigheter för biblioteket, som härigenom uppstått, berör Berwald i en ny kungörelse till allmänheten den 1 april samma år. Dessutom kan han nu meddela, att katalogen N:o 2 är nästan färdig,

¹ Varken katalogen N:o 1 från i oktober 1788 eller den i det följande omnämnda katalogen N:o 2 har kunnat påträffas. De ha med negativt resultat efterfrågats både på Kgl. Biblioteket och på Musikaliska akademiens bibliotek i Stockholm.

² Dagligt Allehanda N:o 30, Fredagen den 6. Februari 1789.

och att denna katalog kommer att upptaga, vad många subskribenter ivrigt önskat och yrkat på, nämligen lättare musiksaker, såsom trior, duetter, marscher, Ouvertyrer o. d. Tydligt i avsikt att hålla intresset hos låntagarna vid makt har han dock uppskjutit att upptaga andra lika ivrigt efterfrågade saker, främst arior, men sätter i utsikt, att dessa skola ingå i en katalog N:o 3 längre fram under året. Kungörelsen lyder i sin helhet:¹

Som ännu någre af Respective Subscribenterne på det Musicaliske Låne-Bibliotheket, icke inom den tid Planen til denne Inrättning utstakar, ombytt flere Musicaliske Wärk, hwilka varit så begärlige af andre, at man nödgats däraf låta utskrifwa 3 a 4 Exemplar, som tilskyndat Bibliotheket en förut ej påtänkt kostnad; så nödgas jag än ytterligare erhindra om innehållet af Annoncen i Dagligt Allehanda N:o 30 för den 6 sistledne Februarii, på det samtelige Resp. Subscribenterne må äga lika tilgång, at utan för långt uppehåll erhålla de Piecer som åstundas, samt så mycket möjligt är blifwa til nöjes betjente, hwarå Inrättningen och Planen syftar. — Den utláf Wade Catalogen N:o 2 utkommer i slutet af denna April månad, hwarom ytterligare i desse Blad skall averteras. Och då, jämte det, de fläste mångstämmige Musicalier, såsom Solo-Concerter för Claver, Fagott och Fleuttravers m. m. icke blifwit uttagne, förmodeligen af ordsak at tilfalle sällan gifwes, få så stort antal Musik-Älskare samlade, som til deras execution fordras, äfwen många af Resp. Subscribenterne påyrkat anskaffandet af lätta Piecer, Solon och i synnerhet för Claver arrangerade Ouvertyrer, Marscher och Balletter af de mäst bifallne Operor; har en skickelig Musik-kännare därwid låfwat mig biträde och redan öfwerlämnat til Bibliotheket en samling af sådane saker; detta har förorsakat drögsål med Catalogens utgifwande, som troddes kunna ske i första dagarne af April. — Denne Catalog, kommer således, at efter åstundan bestå af lättare Trior, Duetter, Sonater och förenämde detacherade Piecer, då större Wärk för denna gången uteslutas. Med de äfwen af flere åstundade utdragne Arier, nödgas jag uppskjuta, under förmodan at framdeles kunna uppfylla, hwad af Resp. Subscribenterne äskas. Catalogen N:o 2 utdelas til Prenumeranterne gratis, med anhållan at så snart den utkommer, Subscriptions-Summan af En R:daler specie blifwer erlagd för det andra halfwa året, wid hwilkets slut, et större Bihang, eller ock ny Catalog öfwer den Musique, som i Sommar kan anskaffas, skall meddelas, hwilken likwäl blifwer passad efter Subscribenternes antal, såsom den enda måttstäck för Bibliothekets penninge-utgifter.

Stockholm den 1 April 1789.

G. J. A. Berwald.

¹ Dagligt Allehanda N:o 76, Torsdag den 2 April 1789.

I slutet av samma månad kunde Berwald meddela, att katalogen nu blivit färdigtryckt, och dessutom påminde han ännu en gång om inbetalningen av subskriptionsavgiften. Sålunda hette det:¹

Catalogen N:o 2 öfwer de för andra halfwa året til Läne-Bibliotheket anskaffade Musicalier, är färdig at utgifwas nästa Onsdag den 29 i denne månad, hwilket enligt Annoncen i Dagligt Allehanda N:o 76, härmedelst tilkänna gifwes, med anhållan at Respective Subscribenterne wid dess uttagande, som kan ske alla eftermiddagar från kl. 2 til 4, behagade erlægga i Subscription 1 R:dal. specie för äfwannämde Termin, i Bibliotheket wid Regeringsgatan och Huset N:o 22, 2:ne trappor up hos G. J. A. Berwald.

Stockholm den 24 April 1789.

Därmed dröjde det några månader, innan Berwald nästa gång lät höra av sig i pressen rörande sitt lånebibliotek. Under tiden tyckes dock verksamheten icke ha utvecklats sig i den gynnsamma riktning, som han tänkt och väntat. Den 1. oktober kommer han nämligen ånyo med en längre artikel, vari han klagat över de svårigheter, hans lånerörelse råkat ut för, och vari han formligen anklagar en del av subskribenterna för obstruktion mot inrättningen. Härvid söker han att helt rättfärdiga sig själv och går skarpt tillrätta med de försumlige:²

Ehuru ogera jag i allmänna Papperen welat beswära Resp. Subscribenterne på mit Musicaliska Läne-Bibliothek med erhindringar och påminnelser, är jag likwäl af oförmodade omständigheter och til mit egit urskuldande för de oordningar en del Subscribenter förordskat, därtill twungen.

Planen til denne Inrättning, kan så mycket mindre för någon Subscribent wara obekant, som dess förnämsta innehåll blef infördt i Cathalogen N:o 1, hwilken i October 1788 utkom, och som dessutom 8 särskildte gånger i Tidningarne blifwit dels hel och hållen, dels ock til någon del förändrad, detaillerad.

Men det oakadt, ehuru förbindelserne å min sida med all möjlig sorgfällighet blifwit upfyllda, har jag med missnöje och förlust fått erfara, at en del Subscribenter aldeles å sido satt upfyllandet af de emot desse förbindelser swarande wilkor; man har icke inom den utstakade tiden af högst en Månad, inlämnat och ombytt de utlånte Musicalierne, utan til Bibliothekets skada och de ordentelige Subscribenternes saknad, qwarhållit åtskillige Werk hela 6 a 7 månader, hwaraf en del ännu icke inkommit: Man har återsändt Muscialier med bläck bestänkte, fullplåttrade och smutsade samt otydlige, at de icke utan i afskrifter, och det på Bibliothekets bekostnad, kunnat åter utlänas:

¹ Dagligt Allehanda N:o 94, Lördag den 25 April 1789. Samma meddelande infördes sedermera också i N:o 97, Onsdag den 29 April 1789.

² Dagligt Allehanda N:o 231, Tisdag den 6 October 1789.

Man här hos mig skriftligen föregifwit, at uttagne Noter blifwit borttappade, och förbundet sig at ersätta den Bibliotheket därigenom skedde förlust, men på längre tid än et halft år har man likwäl i sådan afsigt sig icke infunnit. När härtil kommer, at flere Subscribenter ännu icke erlagdt betalning för första Terminen och en stor del äfwen återstå med erläggandet af Subscriptions-summan för andra halfwa året, så blir min förlust för kånbar och den kostnad och möda jag anwändt, at medelst en Musicalisk Samling af minst 400 R:dalers värde, emot så obetydlig afgift gagna Musik-älskare, befordre utöfningen och lätta den omkostnad, som med tilgången på goda Musicalier alltid är förenad, ganska illa lönt.

För en Inrättning i så wacker afsigt, har jag aldrig kunnat föreställa mig annat än at förtjena upmuntran, åtminstone medlidande, — belöning och winst har icke warit mit föremål.

Med stillatigande afwaktade jag länge den ordning, om hwilken jag sedermera föränlät i Dagligt Allehanda erhindra, och nu då jag redan fullgjordt mit löfte med Bibliothekets completerande för den utsatte tiden, nödgas jag härmedelst på det alfvarsammaste anhålla, at de utestående Subscriptions-penningarne för första och andra halfwa året måtte blifwa inom innewarande October Månads slut til mig erlagde, och at betalningen för tredje Terminen äfwen af samtelige mine Resp. Subscribenter, inom nämde tid må inflyta: At de på så lång tid utewarande Musicalier til Bibliotheket med möjeligaste första må blifwa insände, samt at förlusten för de förlorade, måtte af wederbörande Låntagare blifwa ersatt. Jag kunde i annat fall mot min wilja blifwa nödsakad at i dessa Blad tydligare eller directe påminna de Låntagare, hwilka jag förut därom muntligen erhindrat, hwilkas hemwist til en del äro mig okände och för beswärlige at uppsöka. Och ehuru jag af äfwan anmälte förfarande emot mig borde blifwa afskräckt at fortfara med anskaffandet af ny Musik, wil jag likwäl, af Gynnare understödd och i öfvertygelse at mine Resp. Subscribenter icke kunna förebrå mig owilja och förtrutenhet, ytterligare til deras tjenst completera Samlingen med nye Auctors arbeten, hwarom muntligen i Bibliotheket eller genom Annoncen i Dagbladen skall averteras.

Under förmodan at en hwar wore mån om upfyllandet af de förbindelser han egenhändigt underskrifwit, har jag hittils utan pant (någre för mig okände personer undantagne) utlånt större och mindre Wark; men hädanefter och til min säkerhet, kan jag, så framt ej den önskade ordningen winnes, icke utlåna några Noter utan emot pant af deras påskrefne värde, och antager ej Subscription på längre tid än et Qwartal, hwarföre erlægges 24 Skill. specie, samt Månads-wis a 12 Skill. i Månaden, dock blifwa de Subscriptioner som redan skedt, oförändrade.

Til min önskan at ytterligare winna mine Resp. Subscribenters och Musik-älskares bifall, skall så länge Inrättningen continuerar, hwarcken möda eller kostnad sparas.

Stockholm den 1 October 1789.

G. J. A. Berwald.

Boendes wid Regeringsgatan i Huset N:o 22, två trappor up.

Då Berwald här kungör, att han för framtiden ser sig nödsakad att taga pant som säkerhet för varje utlånt nothäfte, så kopierar han även i detta avseende en bestämmelse, som förut gällt för lån från Swederi boklånebibliotek. Att han icke redan från början i likhet med Swederus krävt pant i säkerhet för lånen, torde ha berott på, att han huvudsakligen haft sin uppmärksamhet riktad på tvåårs-subskribenterna, och då dessas insats var så pass stor, att den borde täcka risken, så har han tydligen ansett, att krävandet av en säkerhetspant vore ett onödigt besvär, som han kunde bespara sig.

Efter sin missmodiga straffpredikan av den 1. oktober gick det nästan ett halvt år, innan Berwald ånyo lät sig avhöra i spalterna. Detta skedde först i ett meddelande av den 23. mars 1790, i vilket han underrättar sina subskribenter och övriga intresserade, att biblioteket skulle komma att förflyttas från de gamla lokalerna vid Rege- ringsgatan till annan plats:¹

Averteras Respective Prenumeranterne på Kongl. Musicaliska Läne-Bibliotheket, at detsamma i anseende til förestående flyttning blifwer tilslutet från den 29 Martii, til och med den 6 April. Den delen af Resp. Prenumeranterne, som redan sine Prenumerations-Billetter på 4:de och sista Termin uttagit, äro därigenom underrättade hwart Bibliotheket blifwer flyttat; de öfrige, som sig icke ännu infunnit, skola framdeles uti Dageliga Tidningarne blifwa underrättade hwart flyttningen är skedd.

Stockholm d. 23 Martii 1790.

G. J. A. Berwald.

Fjorton dagar senare meddelar han i en kort notis, vart biblioteket tagit vägen:²

Kongl. Musicaliska Academiens Läne-Bibliothek är flyttat til S:t Clarä Bergsgränd Huset N:o 5, hörnet af Norra Kyrkogatan til höger i portgången, samt öppnas i dag den 7 April wid wanlig tid.

Redan följande dag kom han emellertid med en ny kungörelse, i vilken han utförligare går in på bibliotekets verksamhet på det nya stället. Dessutom framförde han den nästan obligatoriska maningen till försumliga abonnenter samt erinrade om den 4:de subskriptionsperiodens inträde:³

Kongl. Musicaliska Academiens Läne-Bibliothek är flyttat til S:t Clarä Bergsgränd Huset N:o 5 i hörnet af Norra Kyrkogatan til höger i portgången, och öppnades åter i går den 7 April wid wanlig tid kl. 9 förmiddagen, och blifwer til Hösten de wanlige dagar Onsdagar och

¹ Dagligt Allehanda N:o 70, Fredag den 26 Martii 1790.

² Dagligt Allehanda N:o 78, Onsdag den 7 April 1790.

³ Dagligt Allehanda N:o 79, Torsdag den 8 April 1790.

Lördagar från 9 til 12 förmidd. och från 3 til 5 eftermidd. Tillika utbeder jag mig hos dem af mina Resp. Prenumeranter, hwilka tillbaka hållit Noter flere månader öfwer tiden, at innan kort infinna sig med dem, på det jag må slippa beswäras af ytterligare påminnelser i allmänna Tidningar därom. — De öfrige af mine Resp. Prenumeranter, som ej uttagit sine Prenumerations-Billetter för 4:de Termin, hoppas jag med det första på wanlig tid och dagar sig infinna at dem uttaga.

G. J. A. Berwald.

Under de närmaste månaderna har biblioteksverksamheten tydligen gått sin jämna gång. För Berwald inställde sig emellertid nu den frågan, om han vid den stipulerade subskriptionstidens slut den 31. oktober skulle fortsätta biblioteksverksamheten eller ej. Efter långt öfvervägande kom han uppenbarligen till den slutsatsen, att han borde upphöra, ty detta sitt beslut kungör han i en artikel i Dagligt Allehanda den 21. September 1790:¹

Då den tid af 2:ne år, som i Planen för det Musicaliske Läne-Bibliotheket war utsatt, nu med ingående October månad til ända lupit, nödgas jag avertera mine Respective Subskribenter, at Inrättningen äfwen wid samma tid upphörer.

Min förbindelse, hoppas jag så mycket möjligt varit, samt i förhållande emot Subskribenternes antal och den däraf Bibliotheket tilflutne inkomst, wara til alla delar upfyld.

De Subskribenter, hwilka denne och de föregående Terminerne icke återställt flere uttagne Musicalier, inom den tid Planen utstakar, oagadt flere påminnelser därom som oftast skedt; så wäl som dem, hwilka ännu återstå, med erläggandet af Subscriptions-Summan, får jag än ytterligare härmedelst erhindra om fullgörandet af de wilkor, den af dem egenhändigt undertecknade Subscriptions-Listan innehåller, och det inom den 4 instundande October, på det jag måtte undgå den oangenäma nödwändigheten, at i desse Blad utsätta deras namn och Characterer, hälst de flästes wistande är mig obekant, och jag icke förmodat mig behöfwa med besvär påtruga någon at honorera sit namn.

G. J. A. Berwald

Kongl. Kammar-Musicus.

¹ Dagligt Allehanda N:o 218, Tisdag den 21 September 1790. Notisen är — tydligen genom ett tryckfel, som här rättats — undertecknad med namnet J. G. A. Berwald. Orsaken till att biblioteket i meddelandena under år 1790 kallas för Musikaliska Akademiens lånebibliotek är mig obekant. Vid en — visserligen flyktig — genomgång av akademiens protokoll för åren 1788—90 har jag icke kunnat finna något som antyder, att akademien haft med inrättningen att skaffa. Möjligt är, att Berwald erhållit presidiets muntliga gillande av sin biblioteksplan utan att anteckning därom gjorts i protokollet, och att detta gillande givit honom anledning att säga som i de första meddelandena att inrättningen stode under akademiens beskydd och att sedan ge densamma det pompösa namnet av akademibibliotek.

Ännu den 1. november, alltså sedan subskriptionstiden utgått hade Berwald en del besvär att få in sina musikalien och sina utestående fordringar. Dessa förhållanden jämte en del frågor, som stodo i samband med avvecklingen av lånerörelsen avspeglas på ett mycket talande sätt i den sista längre artikel rörande sitt lånebibliotek, Berwald hade införd i pressen. Han säger nämligen däri:¹

Då den tid af 2:ne år, som i Planen för det Musicaliska Läne-Bibliotheket war utsatt, nu med slutet af October månad til ända lupit, nödgas jag avertera mine Respective Subscribenter at inrättningen afwen wid samma tid uphört, hwarföre de Subscribenter, hwilka denna och de föregående Terminerne icke återställt flere uttagne Musicalier, innom den tid Planen utstakar, oagadt flere påminnelser därom oftast skjedd, får jag än ytterligare härmedelst ärindra om fullgörandet af de wilkor, den af dem egenhändigt undertecknade Subscriptions-listan innehåller, och det för mig så mycket mer nödwändigt, som jag nu genast ämnar försälja hela Samlingen. Således, om någon skulle finnas hugad at tilhandla sig nämde Musicalie-Samling för et ganska moderat och nedsatt pris, behagade han infinna sig i Huset N:o 5 wid Clarä Bergsgränd, hos Banco-Waktmästaren Nystedt, hwarest en skriftelig Förteckning är at bese; i annat fall, och om ej något sådant accord om hela Samlingen kan träffas innom medio November, warder den på samma ställe styckewis försäld, för det nedsatte pris, som uti förutnämde Förteckning på hwarje wärk finnes utsatt.

Stockholm d. 1 November 1790.

G. J. A. Berwald,
Kgl. Kammar-Musicus.

Berwalds önskan att få sälja samlingen hel och slippa att se den skingrad gick icke i uppfyllelse. Detta framgår av ett kort meddelande från honom, införd i Dagligt Allehanda den 29 november, där det heter:

Som Prenumeration på Musicaliska Läne-Bibliotheket nu aldeles uphört, så averteras Musik-älskare och Idkare, at försäljningen har tagit sin början på Musikförrådet. För flere Instrumenter finnes Musiquen, jämte Claver, Harp- och Zittersaker, Werkwis och stycketals, för billigt pris, hos Banco-Waktmästaren Nystedt, uti Huset N:o 5 i Clara Bergsgränd.

Av den här återgivna serien av meddelanden från Berwald kan man få en ganska god föreställning om huru biblioteksrörelsen var ordnad, och mot vilka mål den strävade. Ur meddelandena kan man också, om blott antydningssvis, utläsa vad för slags musik, som framför allt utlånades. Tyvärr är det icke möjligt att nu komma åt frågan om

¹ Dagligt Allehanda N:o 253, Måndag den 1 November 1790.

vilka samhällsskikt, som utgjorde bibliotekets kundkrets. Alldeles otänkbart är väl icke, att utlåningsjournalerna finnas någonstädes i behåll, och att de, om de påträffas, kunna ge ett detaljerat svar på frågan. Ännu sannolikare är, att något exemplar av biblioteks-katalogerna, som böra ha utgått i tämligen stora upplagor, finnes i behåll i någon gammal boksamling. Fyndet av ett sådant exemplar skulle på en gång i detalj klarlägga frågan om bibliotekets musikförråd.¹ Men trots det, att sålunda åtskilliga frågor i samband med det Berwaldska biblioteket återstå att lösa, så torde dock offentliggörandet av ovanstående framställning kunna försvaras. Den torde lämna ett — visserligen ringa — bidrag till belysande av ett hittills dunkelt kapitel i svensk musikhistoria.

Till slut kan man fråga sig, vilken orsaken varit till att det Berwaldska biblioteket måste upphöra. Orsakerna ha utan tvivel varit flera, och man torde kunna våga några sannolika gissningar. Främst har det väl berott på de svårigheter, som försümliga subskribenter åstadkommo, och över vilka Berwald upprepade gånger klagat. Låneverksamheten torde dessutom icke heller ekonomiskt ha utvecklat sig så lysande som initiativtagaren en gång föreställt sig. Härtill kom, att flera musikalska företag startades vid denna tid, företag, som måste bli arga konkurrenter till Berwalds inrättning. Härvid är i första rummet att anteckna, att den bekante musikentusiasten Olof Åhlström började utgiva dels »Musikaliskt tidsfördriv», vilket verk utkom i serieföljd under åren 1789—1834, dels ock »Skaldestycken satta i musik», som utkom med tillsammans 18 band åren 1790 till 1823. Denna musik, som utgavs från vårt lands första nottryckeri, och som därför redan i typografiskt hänseende måste ha varit mera tilltalande än den som kom från Berwalds Copiatur-Contoir för Musicalia, motsvarade helt säkert mera allmänhetens musikalska nivå, än den som fanns på det i musikalskt hänseende tydligen mycket högtstående och därför relativt hög musikalsk bildning krävande lånebiblioteket. Slutligen är det också mycket

¹ Biblioteket innehöll i varje fall ett verk för piano av Hemmerlein, Op. 3. Detta iramgår av ett meddelande från Berwald i Dagligt Allehanda N:o 77 för fredagen den 3. april 1789. Under rubriken »Bortstulne och förlorade saker» var nämligen följande annons införd:

I slutet af förledne wecka borttappades af en tjenstgäse på vägen emellan Clara Bergsgränd öfwer Hötorget at Stora Badstugugatan, förbi Adolph Fredrichs Kyrka, et Wärk Claver-Noter, med Accomp. Stämmor af Hemmerlein, Op. 3, Musicaliska Läne-Bibliotheket tilhörigt; den som uphittat desse Noter och aflämnar til mig på Musicaliska Läne-Bibliotheket uti Huset N:o 22 wid Regeringsgatan 2:ne trappor up, får wedergällning. G. J. A. Berwald.

antagligt, att Berwald blivit engagerad i den musikskola, som hans äldre halvbroder startade och bedrev från den 1. september 1790.¹ Han har därför troligen ej längre haft varken tid eller intresse för en fortsatt verksamhet med sitt mycken tid och mycket tålmod krävande musikaliska lånebibliotek.²

¹ Denna musikskola synes ha varit ett helt litet konservatorium i smått, åtminstone att döma av den kungörelse om densamma, som var införd i Stockholms Posten N:o 193, måndagen den 23 augusti 1790 och följande dag även i Dagligt Allehanda N:o 194 samt i Stockholms Post-Tidningar N:o 67, Måndagen den 30 augusti. Här averteras allmänheten om den nya skolan på följande sätt:

Til deras tjänst, som åstunda at grundeligen lära sig spela Violin, ärnar, med högwederbörlig approbation, undertecknad, d. 1:ste instundande September öppna en almän *Musik-Skola*, hwilken kommer at delas i 2:ne Classer. Hwarje Class erhåller underwisning trenne dagar i weckan, näml. Första Classen, til hwilken höra sådana Elever, som redan gjort början och äro något för sig komne i Violin-spelningen, alla Måndagar, Tisdagar och Torsdagar ifrån kl. 9 til 12 förmiddagarne; Andra Classen, til hwilken räknas dem, som aldeles äro Nybörjare, Onsdagar, Fredagar och Lördagar från kl. 2 til 5 eftermiddagarne, Helgedagarne undantagne.

För den underwisning, som med möjligaste flit, upmärksamhet och noggranhet efter bästa Methode skall meddelas, betalas månatligen, det är för 13 til 14 sådana 3-timmars Lectioner, 1 R:dr 16 ss. specie.

De respective Föräldrar, som wilja låta sine barn af berörde underwisning profitera, samt Musik-älskare och Ynglingar, som dertil äro hugade, behagade anmäla sig i Huset N:o 30 wid Drottninggatan och hörnet af Sqwalbänken, hwarest äfwen et *Copiatur-Contoir* för *Musicalier* blifwit inrättadt, der man med afskrifning af Noter, så för Claver som andre Instrumenter, kan skyndesamt och med all accurätesse, emot billigaste pris betjent blifwa hos

Berwald den Äldre.

Kongl. Hof-Musicus och Informations-Mästare wid Kongl. Musicaliska Academien.

Då denna musikskola satte i gång den 1. september 1790, och Berwalds kungörelse om bibliotekets upphörande kom den 21. september, är antagandet mycket sannolikt, att han, efter tre veckors verksamhet i den nystartade skolan, funnit sig ha alltför litet tid för att tillbörligen kunna sköta biblioteksverksamheten samtidigt med sin pedagogiska verksamhet. Ställd inför valet mellan dem bägge, har han då valt den senare såsom den ekonomiskt mera givande. Det här nämnda Musicaliska Copiatur-Contoiret synes ha bestått ännu tio år senare. Enligt Annonser i Dagligt Allehanda N:o 234 och 245 1799 befann det sig då i huset N:o 25 i hörnet av »Drottninge- och Kammakare-gatorne», där man kunde få renskrivning utförd av noter, »så wäl för Claver, Zittra, Harpa, Partitur, Contradanser, Regemens Musik och Coral-Böcker större och mindre format, ifrån 6 till 16 rader».

² En kort framställning av det Berwaldska lånebibliotekets öden (utan källhänvisningar) har förf. givit i »Vår Sång» 1938, N:o 2, sid. 33 ff.